

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

زن‌جیره‌تأمین مستقل از غرب

گزارش شده است که روسیه در هفته اول دسامبر ۲۰۲۵ برای نخستین بار، ۵۰۰ تن سوخت دیزل را به وسیله قطار از طریق راه‌آهن نیمه‌ساخته خواف-هرات به افغانستان صادر کرده است. این تحولات در کنار ارسال محموله خصوصی ۱۱۲۰ تنی دیزل ایران از همان مسیر، نشان‌دهنده عملیات روابط عمومی تاکتیکی و برنامه‌ریزی‌شده از سوی کرملین، طالبان و تهران است. این اقدام تصویری از عزم مشترک بین ایران، روسیه و افغانستان را ترسیم می‌کند که مسیر خود را خارج از بازارهای غربی دنبال می‌کنند. این موضوع برای تبلیغات پیش از دو کنفرانس کلیدی حمل و نقل در رشت و آستراخان مناسب بود که در هر دو نشست، موضوع کریدور بین‌المللی شمال-جنوب، تحت حمایت روسیه، که به عنوان «مسیر ایران» نیز شناخته می‌شود، موضوع اصلی است. این تحولات را می‌توان یک دستاورد در تلاش مسکو و تهران برای ایجاد یک معماری زن‌جیره‌تأمین جدید دور از غرب ببینیم. راه آهن خواف-هرات یک خط ریلی غیرالکتریکی، با عرض استاندارد (۱۴۳۵ میلی‌متر) و به طول ۲۲۵ کیلومتر است که شمال شرق ایران را به غرب افغانستان متصل می‌کند. این خط آهن امیدوارکننده‌ترین عامل برای چشم‌انداز تکمیل پروژه است. مرحله چهارم و نهایی این پروژه توسط کنسرسیوم افغانستانی گروه گاما با حمایت شرکت روسی RZD International در حال ساخت است.

از نظر لجستیکی، کریدور ریلی خواف-هرات تا حد زیادی به شبکه راه‌آهن فرسوده ایران و خطوط ریلی کوتاه و فاقد اتصال افغانستان وابسته است. این وضعیت مشکل‌آفرین است. معاون سرمایه‌گذاری و امور اقتصادی حمل و نقل راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران گفته است که ایران برای نوسازی راه‌آهن خود به ۱۷ میلیارد دلار نیاز دارد. هدف دولت برای افزایش سهم تجارت ریلی به ۳۰ درصد و افزایش واردات و صادرات ریلی به ۱۸۰ میلیون تن تا پایان سال ۲۰۲۸ بلندپروازانه است، درحالی‌که در سال گذشته، تنها حدود ۱۲ درصد از ترانزیت از طریق ایران به وسیله راه‌آهن انجام شد. با وجودی که مجموع خطوط ریلی ایران ۱۶۰۰۰ کیلومتر است، بیش از ۲۵ درصد از خطوط ریلی ایران مورد استفاده نیستند. برای ایران، حمل و نقل ریلی از سال ۲۰۱۲ و پس از فراخوان رهبر ایران برای توسعه «اقتصاد مقاومتی»، که در اوایل سال ۲۰۱۴ به سیاست دولتی تبدیل شد، اهمیت فزاینده‌ای پیدا کرد. رهبری ایران با هدف اولویت‌بندی تولید کالاهای غیرنفتی در مواجهه با افزایش تحریم‌های اقتصادی غرب، اهمیت ارتباطات زمینی منطقه‌ای به آسیای مرکزی، و همچنین اتصال دریای خزر به روسیه را افزایش داد. تعهد دولت به حمل و نقل ریلی در هفتمین برنامه توسعه پنج‌ساله ۱۴۰۳ تا ۱۴۰۷ نیز برجسته شد، که با تأکید بر مصرف انرژی و ملاحظات دفاعی و امنیت ملی، راه‌آهن را در اولویت قرار می‌دهد.

برای طالبان، مسیرهای تأمین از طریق ایران اکنون در بحبوحه قطع روابط با پاکستان اهمیت بیشتری یافته‌اند. طالبان اعلام کرده که به مسیرهای حمل و نقلی که پاکستان را دور می‌زنند (یعنی مسیر ایران) اولویت خواهد داد. این تحول نفع‌ناهم نفوذ رو به رشد ایران و روسیه در میان جناح‌های خاصی از طالبان را نشان می‌دهد، بلکه موجب شده بندر چابهار، که یک رقیب برای بندر گوادر تحت حمایت چین است، اهمیت یابد. هند، یک سرمایه‌گذار کلیدی در بندر چابهار، اخیراً معافیت شش‌ماهه از تحریم‌های رئیس‌جمهور آمریکا برای بهره‌برداری از این بندر دریافت کرد. پیوند فزاینده بین مسکو، تهران و کابل به تدریج در حال شکل دادن به سطح جدیدی از ریسک برای سیاست غرب در خاورمیانه است. چالش‌های پیش روی خواف-هرات شامل: تقاضای چین برای نفت ایران، سرعت تحقق اهداف ایران برای انتقال بار از مسیرهای دریایی به ریلی، واگذاری سرمایه‌گذاران روسی در افغانستان است. در این گوشه از جهان، زمان پرتنش است که راه‌آهن‌ها در مرکز تلاش گسترده ایران، روسیه و چین برای بازسازی زن‌جیره‌های تأمین جهانی قرار دارند.

دیپلماسی

گزارش هسته‌ای

عکس: Getty Images

توافق جدید؟

گمانه‌زنی درباره دور جدید همکاری ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی برای ازسرگیری نظارت و بازرسی

شهاب شهسواری

خبرنگار گروه دیپلماسی

بحران در روابط ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی همچنان ادامه دارد. به‌رغم تلاش‌هایی که از سوی طرف‌های مختلف، به‌ویژه بدر عبدالعاطی، وزیر خارجه مصر برای نزدیک کردن مواضع ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی برای ازسرگیری بازرسی‌های آژانس از تأسیسات هسته‌ای ایران انجام شده است، به نظر نمی‌رسد که هنوز دورنمایی روشن برای از سرگیری همکاری‌های ایران با آژانس وجود داشته‌باشد. همین شنبه هفته گذشته بود که بدرعبدالعاطی، وزیر خارجه مصر برای چندمین بار به صورت جداگانه با رافائل

گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران گفت‌وگو کرد. تهران اصرار دارد که با توجه به رفتارهای خصمانه قدرت‌های غربی، از جمله تلاش کشورهای اروپایی برای بازگرداندن قطعه‌نامه‌های ۶گانه تحریمی پیشین شورای امنیت سازمان ملل متحد و صدور قطعنامه علیه ایران در اجلاس اخیر شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، تمامی توافق‌های پیشین برای از سرگیری همکاری میان ایران و آژانس، ملغی شده است و مادامی که تحول سیاسی جدی در رفتار طرف مقابل ایجاد نشود، تهران نیز تمایلی به از سرگیری تعامل با آژانس به صورت عادی ندارد.

با این حال برخی اظهارات مقام‌های جمهوری اسلامی در طول هفته گذشته نشان می‌دهد که ایران تا حدی آمادگی دارد تا به تدریج موضع خود را در مورد

همکاری با آژانس تغییر دهد. سیدعباس عراقچی، در گفت‌وگویی با شبکه خبری کیودوی ژاپن ضمن توضیح در مورد دلایل قطع همکاری ایران و آژانس و ملغی شدن توافق قاهره خبر داد: «ما با آقای گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در تماس هستیم تا این همکاری را از سر بگیریم.» محمد اسلامی، رئیس سازمان انرژی اتمی ایران نیز در سخنرانی خود به مناسبت روز دانشجو در دانشگاه علم و صنعت گفت: «در هر صورت آژانس بین‌المللی انرژی اتمی ذیل سازمان ملل متحد است و ما باید با رعایت چارچوب‌ها از اتهام عدول از ضوابط جلوگیری کنیم.» وی تأکید کرد: «باید در چارچوب‌های بین‌المللی فعالیت کرده تا از اتهام عدول از ضوابط جلوگیری کنیم.» اظهارات اخیر اسلامی در مقابل اظهارات چند هفته پیش او قرار می‌گیرد که در توضیح حمله به تأسیسات تولید سوخت صفحه‌ای ایران، تلویحاً آژانس بین‌المللی انرژی اتمی را به جاسوسی و نقش داشتن در حمله نظامی اسرائیل به ایران متهم کرده‌بود. هرچند اظهارات رئیس سازمان انرژی اتمی و وزیر امور خارجه، عمدتاً تکرار مواضع گذشته است و تغییر بنیادینی در متن موضع‌گیری‌ها دیده نمی‌شود، اما به نظر می‌رسد که ادبیات مقام‌های جمهوری اسلامی ایران در خصوص همکاری با آژانس به تدریج در حال تغییر است. تأکید بر تماس نزدیک با رافائل گروسی، مدیرکل آژانس و اظهارنظر اسلامی در خصوص فعالیت در چارچوب‌های بین‌المللی، نشان می‌دهد که ایران به تدریج آماده می‌شود تا همکاری‌های خود را با آژانس از سر بگیرد. هرچند این همکاری‌ها هنوز آغاز نشده است و محمد اسلامی هفته گذشته در جمع خبرنگاران تأکید کرد: «در حال حاضر هیچ بازرسی از آژانس در ایران حضور ندارد.»

پایمردی مصر برای نزدیک کردن مواضع ایران و آژانس

دولت مصر، هرچند روابط دیپلماتیک رسمی با جمهوری اسلامی ایران ندارد، اما از زمان جنگ ۱۲ روزه تاکنون به صورت پیوسته و مستمر برای نزدیک کردن مواضع ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی تلاش کرده است. بدرعبدالعاطی، وزیر خارجه مصر تاکنون چندین تماس تلفنی جداگانه با گروسی و عراقچی گرفته و مواضع دو طرف را به یکدیگر منتقل کرده است و شهریورماه امسال نیز میانجی‌توافق ناکام میان ایران و آژانس بود. تازه‌ترین این تلاش‌های شنبه هفته گذشته اتفاق افتاد. براساس بیانیه وزارت امور خارجه مصر، در تماس تلفنی شنبه هفته گذشته عبدالعاطی با رافائل گروسی، وزیر خارجه مصر ضرورت تداوم تلاش‌ها برای کاهش تنش، ایجاد اعتماد و فراهم‌سازی زمینه ادامه همکاری‌های موجود را مورد تأکید قرار داد. او همچنین بر اهمیت فراهم شدن شرایط برای

پدید نیابده است. مصری‌ها هم مانند ایران و ترکیه برای ساخت نیروگاه هسته‌ای با روسیه قرارداد امضا کرده‌اند و کمپانی روس اتم روسیه در حال ساخت نیروگاه هسته‌ای در ساحل مدیترانه برای مصر است که انتظار می‌رود این نیروگاه که ساخت و ساز آن از سال ۲۰۲۲ آغاز شده است تا سال ۲۰۲۸ وارد مدار شود. روسیه هم تلاش می‌کند پایگاه‌ها و موقعیت‌های جدیدی، هم به لحاظ نظامی و هم به لحاظ اقتصادی در منطقه برای خود پیدا کند. البته مصری‌ها پرونده رابطه با روسیه را به نحوی پیش نخواهند برد که حمایت‌های مهم نظامی و اقتصادی آمریکا را از دست بدهند. مصر به دلیل رابطه خوبی که با دیگر بازیگران منطقه و فرمانطقه‌ای دارد و اطمینان خاطری که مصری‌ها برای آژانس و به‌ویژه همسایه مسلح به سلاح اتمی خودشان، اسرائیل، ایجاد کرده‌اند، پرونده اتمی شدن این کشور فعلاً مشکل و بحران خاصی را برای قاهره پدید نیابده است. در سال‌های اخیر، مصر هم مثل سایر کشورهای منطقه به نحو مسالمت‌آمیزی در مسیر اتمی شدن قرار گرفته است تا پس از ایران و امارات متحده عربی و احتمالاً به زودی ترکیه، چهارمین کشور در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا باشد که به برق هسته‌ای دست پیدا می‌کند. بر خلاف مصر پرونده اتمی شدن ایران به‌ویژه بعد از انقلاب و در دو دهه اخیر حالت خاص و ویژه‌ای داشته و ابعاد امنیتی پیدا کرده است. روابط تهران با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی هم در مقاطع گوناگون تنش‌آلود شده است. در شرایط فعلی ایران به دلیل جنگ ۱۲ روزه روابط خود را با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی کاهش داده است و به همین دلیل مصری‌ها که هم از وجهه دیپلماتیک مناسبی در منطقه برخوردار هستند و هم روابط خوبی با آژانس دارند، تلاش‌هایی را برای میانجی‌گری و نزدیک‌تر کردن مواضع ایران و آژانس و کاهش تنش‌های بالقوه امنیتی و نظامی در منطقه در پیش گرفته‌اند.

در عین حال تهران و قاهره از جمله پیشنهاددهندگان اصلی ایجاد خاورمیانه‌عاری از سلاح‌های هسته‌ای (MENWFZ) در دهه ۱۹۷۰ میلادی بودند. موضع مصر در آن زمان از این جهت اهمیت داشت که به صورت مشخص به توانمندی‌های نظامی هسته‌ای اسرائیل و ضرورت از بین رفتن تسلیحات هسته‌ای اسرائیل اشاره داشت. بعد از جنگ نخست خلیج فارس در دهه ۱۹۹۰ میلادی، حسنی مبارک، رئیس‌جمهور وقت مصر پیشنهاد وسیع‌تری را مبنی بر ایجاد

تلاش مصر برای کاهش تنش در منطقه

سیدعبدالامیر نبوی

تحلیل‌گر مسائل مصر

در پی جنگ تحمیلی ۱۲ روزه اسرائیل و آمریکا علیه ایران و حمله به تأسیسات هسته‌ای که باعث شد ایران تعامل‌های خود را با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی کاهش دهد، تمامی بازیگران مهم منطقه‌ای از جمله مصر نگران تداوم تنش‌های موجود در منطقه و بالا گرفتن آن هستند. کشورهای منطقه از این هراس دارند که امکان کنترل تنش‌های موجود از بین برود و به دلیل تصاعد بحران منطقه وارد وضعیت غیرقابل مدیریت و غیرقابل کنترل شود. با توجه به روابط فعلی میان ایران و آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای و مسئله جنگ ۱۲ روزه بین ایران و اسرائیل در کنار موضع‌گیری‌های صریح ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا، چشم‌انداز مثبتی درباره آینده نزدیک منطقه وجود ندارد. به همین دلیل بازیگران مهم منطقه تلاش می‌کنند که به نوعی با میانجی‌گری و واسطه‌گری تنش‌ها را کاهش دهند. از جمله طرف‌هایی که در این فرایند فعال است، می‌توان به مصر اشاره کرد که همواره از وزن دیپلماتیک بالایی در منطقه برخوردار بوده است. در طول ماه‌های گذشته بدر عبدالعاطی، وزیر امور خارجه مصر، بارها تماس‌هایی را به صورت جداگانه با رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران برقرار کرده است و از مذاکرات و امضای توافقنامه میان ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در شهریورماه سال جاری می‌زبانی کرد. تلاش مصر این است که مواضع دو طرف را به هم نزدیک کند و پیشنهادهای مختلف برای مدیریت بحران موجود ارائه کند.

در واقع مصری‌ها از یک سو نگران سیاست‌های توسعه‌طلبانه و غیرقابل کنترل اسرائیل هستند و از سوی دیگر نگران تداوم تنش

میان ایران با آمریکا، اتحادیه اروپا و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی هستند. دستگاه دیپلماسی مصر در ماه‌های اخیر کوشیده با نزدیک کردن مواضع ایران و دیگر بازیگران منطقه‌ای و همچنین آژانس امکانی برای مدیریت و کنترل شرایط فعلی پدید بیاورد.

مصر نیز از جمله کشورهای منطقه است که برنامه هسته‌ای خود را دارد و در حال حاضر بر تکمیل نخستین نیروگاه هسته‌ای خود، یعنی نیروگاه هسته‌ای الضعیه کار می‌کند. پرونده اتمی شدن مصر با پرونده اتمی شدن ایران متفاوت است و از دو پیشینه و تجربه تاریخی متفاوت برخوردار هستند. تلاش مصری‌ها برای دستیابی به انرژی اتمی تاریخ بلندی دارد. تمایل مصری‌ها بهره‌گیری از انرژی هسته‌ای به دوره جمال عبدالناصر برمی‌گردد. در آن دوران مصر هم مایل بود وارد باشگاه هسته‌ای بشود و هم احیاناً از این توانایی برای افزایش قدرت خودش استفاده کند. منتها به دلایل گوناگون هیچ‌گاه این ایده تحقق کامل پیدا نکرد تا اینکه مجدداً در دوره ریاست‌جمهوری حسنی مبارک این سیاست احیا و به طور جدی تعقیب شد، در این دوران جایگاه مصر در منطقه و نظام بین‌الملل متفاوت از دوره جمال عبدالناصر بود، منتها به نتیجه نرسید. دلایلی که سبب شد تأسیس نیروگاه هسته‌ای در آن کشور به تعویق بیفتد، بخشی به‌خاطر مشکلات اقتصادی این کشور بود که نتوانست زمینه‌های مالی و اجرایی لازم برای راه‌اندازی پروژه را فراهم کند و بخشی هم به‌خاطر فشارهای پیدا و پنهان اسرائیل بود که می‌خواست یکی از مهم‌ترین کشورهای عربی منطقه را به لحاظ نظامی کنترل کند. درواقع اسرائیل همواره سعی داشته از طریق تفاهم‌های اقتصادی و همچنین نوع رابطه آمریکا با مصر برای هسته‌ای شدن این کشور مانع‌تراشی کند.

در یک دهه اخیر تلاش مصر برای دستیابی به انرژی هسته‌ای به عنوان یک منبع تأمین انرژی شکل جدی‌تری به خود گرفته است. برخلاف ایران تلاش‌های مصر برای دستیابی به انرژی هسته‌ای در سال‌های اخیر مشکل دیپلماتیک و امنیتی چندانی برای این کشور